

DOI: 10.18427/iri-2017-0029

Panoráma – a szerb oktatáspolitikája jelene és jövője

© **Beszédes Viktória**

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged

bes.viktoria@gmail.com

Szerbia oktatáspolitikájában – az európai integrációs eljárás hatására – megkezdődött az a folyamat, amely strukturális változásokat idézhet elő (amennyiben a változtatások a papírra vetett elképzelések mellett a gyakorlatban is megvalósulnak) az ország minden területén, a politikai szférától a gazdasági szegmensen keresztül az oktatásig. Az Európai Unió irányelveihez való igazodás maga után vonja az ország jogszabályainak változását, új stratégiai célok kitűzését és az ezt szolgáló feladatok megvalósítását, amelyek egyaránt érintik a szerb oktatáspolitikai döntéseket.

Jelen tanulmányom célja a szerb oktatáspolitikája jellemzőinek vizsgálata. Az elmúlt évek ország-jelentései részletes képet mutatnak a szerb oktatási rendszer aktuális állapotáról, és arról, hogy melyek az oktatási szféra legfőbb – hosszabb ideje fennálló – gyengeségei. Az oktatási rendszerre vonatkozó országjelentések és statisztikai adatok elemzése a munka első részét képezi, amely célja az oktatási alrendszerek aktuális jellemzőinek bemutatása, kiemelve a negatív tulajdonságokat. Az Európai Unióhoz történő csatlakozási folyamat megkezdésének hatására megjelent *Oktatásfejlesztési stratégia Szerbiában 2020¹* dokumentum áttekintése képezi a munka második részét. Ez utóbbi célja a stratégiai célkitűzések összegzése, amelyek a jövőben elérni kívánt állapotról adnak leírást. A terjedelmi korlátok miatt nem térek ki arra, hogy a 2016 decemberéig kitűzött feladatokat megvalósították-e, kizárólag egy összefoglaló képet nyújtok az olvasónak a jövőbeni elképzelt állapotról. A megvalósulás elemzése a kutatási tevékenységem jövőbeni feladata.

Az elmúlt évtizedekben, számtalan kísérlet történt a szerb oktatási rendszer fejlesztésére, azonban az egymást követő döntéshozók érdekeinek differenciáltsága miatt nem sikerült az eltervezett folyamatokat véghez vinni. Az időnként² megjelenő stratégiákat átfogó jellegük miatt szinte lehetetlen volt megvalósítani. Emellett nem gyakoroltak hatást a döntéshozói szervek későbbi munkájára, így a dokumentumok leginkább látens-tevékenységeket fogalmaztak meg. „Szerbiában az egymásra hivatkozó, az oktatási ágazatot érintő „stratégiáknak” olyan nagy tömege van hatályban, hogy a jelenlegi oktatási kormányzat a közös elemek kiemelésén alapuló kivonat elkészítésével kezdte a munkáját” (Radó, 2010:586). Az oktatási rendszer több évtizedre visszanyúló problémával küzd, azonban a 2020-ig elérendő új nemzeti célkitűzések és az azokhoz rendelt feladatok megoldást nyújthatnak a problémák megszüntetésére.

---

¹ Szerbül: Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2010. godine

² Mint a Felnőttképzés stratégiai fejlesztése Szerbiában (2006), A szakképzés fejlesztése Szerbiában (2006), Fiatalok nemzeti stratégiája (2008) dokumentumok

A szerb oktatási rendszer jelene

Szerbia formális oktatási rendszerét – hasonlóan Magyarországhoz – az iskolai felkészítő, az általános iskolai oktatás, a közép- és felsőfokú oktatás, valamint a kibontakozóban levő felnőttképzés alrendszerei alkotják. Ahogy Magyarországon, úgy Szerbiában is önálló törvények szabályozzák a négy oktatási alrendszer működését. Szerbiában az óvodáskori nevelést követő oktatást/képzést szabályozó törvények: az általános iskolai törvény, a középiskolai törvény, a felsőoktatási törvény és a 2014. január elsejétől hatályos felnőttképzési törvény. Az oktatás ágazati irányítását, az önkormányzatilag kijelölt oktatók foglalkoztatását és a központi tanterv meghatározását az Oktatási Minisztérium³ végzi.

Iskoláskor előtti nevelés

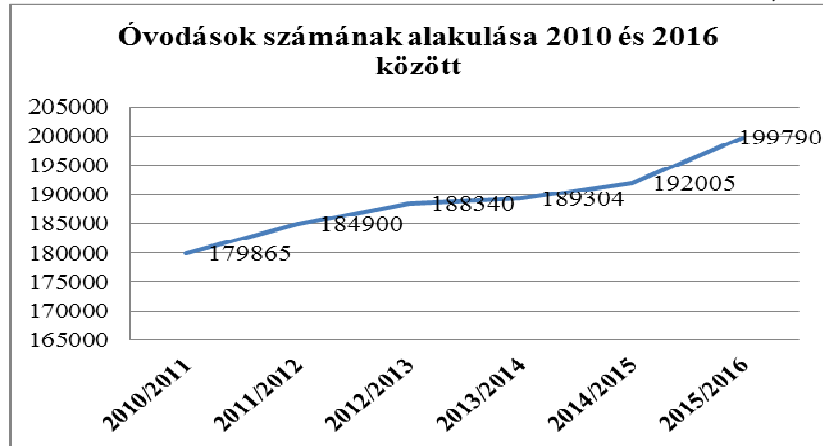
Az óvodáskori nevelést és annak programját a *Törvény az oktatási és nevelési rendszer alapjairól (2009)* és a *Törvény az iskoláskor előtti nevelésről és oktatásról* szabályozza.⁴ Szerbiában az iskoláskor előtti nevelés 6 hónapos kortól vehető igénybe. 5,5 és 6,5 év közötti gyermekek részére kötelező az iskolai felkészítő, amely 9 hónapig tart (Fundation Tempus, 2014). Az óvodai nevelés az erre fenntartott intézményekben zajlik, a 2015/16-os tanévben összesen 271 intézmény (2,5 ezer épület) működött, amelyből 162 állami fenntartású volt. Ebben a tanévben 199,7 ezer gyermek vett részt óvodai nevelésben, ebből mindössze 3% járt magántulajdonban levő intézménybe. A programban résztvevő gyermekek többsége a 4-6,5 éves korosztályba tartozott. Az említett időszakban közel 6,5 ezer gyermek nem tudott beiratkozni az óvodába, a korlátozott intézményi kapacitások miatt. E téren egyenlőtlenség mutatkozik a különböző régiók között, van, ahol kihasználatlan az intézményi kapacitás, de van, ahol 100% feletti a telítettség, és a nagy mértékű részvételtől függetlenül kevés óvónőt foglalkoztatnak (Government of the Republic of Serbia, 2012). A statisztikai hivatal adatai alapján a megfelelő korú gyermekek 95%-a járt kötelező iskolai felkészítőre (Szerb Statisztikai Hivatal, 2016). Ez a lefedettség a 2009/10-es évhez viszonyítva csökkent, amikor is a korosztály 96,7%-a vett részt a programban (Government of the Republic of Serbia, 2012). Ahogyan a 1. diagram is mutatja, Szerbiában nő az óvodai nevelésben résztvevők száma, attól függetlenül, hogy a statisztikai hivatal becslései alapján 2010 és 2015 között folyamatosan csökkent a 0-9 évesek összlétszáma Szerbiában (Szerb Statisztikai Hivatal, 2015). Ennek oka lehet a kötelező iskolai felkészítő bevezetése.

---

³ Szerb nyelven: Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

⁴ Szerb nyelven: Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja és Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju

1. sz. diagram. Az óvodások számának alakulása 2010 és 2016 között, Szerbiában

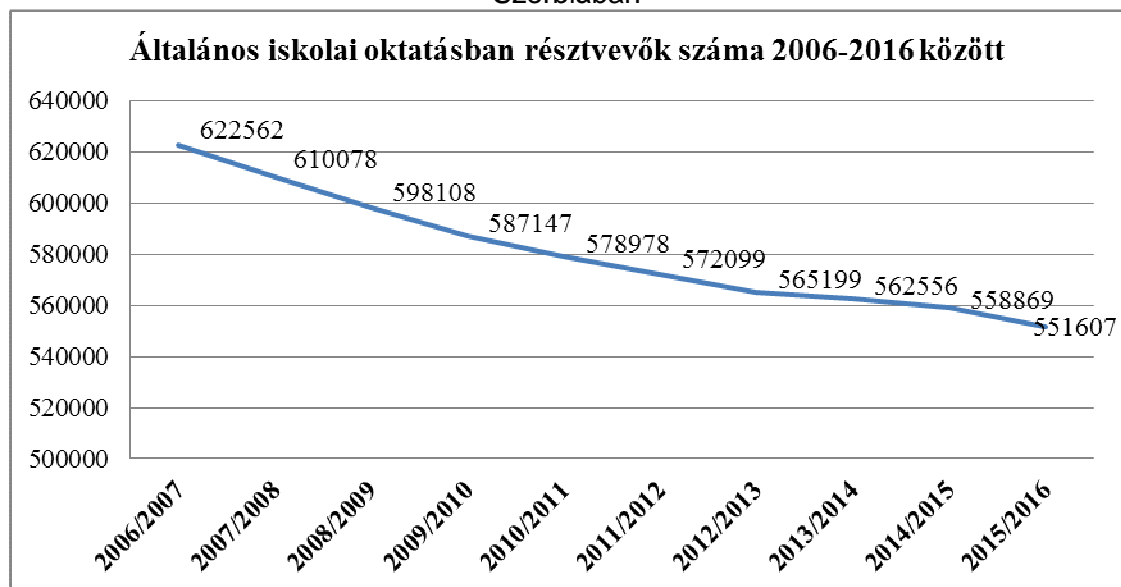

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2016a alapján saját szerkesztés

Általános iskolai oktatás

A Törvény az oktatási és nevelési rendszer alapjairól 27. szakasza kimondja, hogy az általános oktatás és nevelést az általános iskola, a felnőtteknek szervezett általános iskola, az alapfokú zeneiskola, a balettiskola és a fejlődési zavarokkal küszködő tanulókat oktató általános iskola látja el. Az általános iskolai oktatás minden állampolgár részére kötelező, az iskolaköteles kor a 6,5-7,5 év, a tankötelezettség felső korhatára 15 év. Az általános iskolába történő beiratkozás alapfeltétele az iskolai felkészítőn való részvétel igazolása (Fundation Tempus, 2014). Az alapozó oktatás Szerbiában nyolc évig tart és két oktatási ciklusban valósul meg. Az első, négy évig tartó ciklusban egy tanteremben folyik az oktatás, ez a tantermi oktatás. A második ciklushoz az ötödik, hatodik, hetedik és nyolcadik osztály tartozik, ahol az oktatás tantárgyakhoz kötött, vagyis minden tantárgy oktatása más tanteremben történik. A tanulóknak a nyolc év befejezése után záróvizsgát kell tenniük, a vizsga sikeres teljesítését bizonyítványban rögzítik (Szerb Statisztikai Hivatal, 2016b).

2. sz. diagram. Az általános iskolai oktatásban résztvevők száma 2006 és 2016 között Szerbiában

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, 2016c alapján saját szerkesztés

Szerbiában a 2014/15-ös tanévben 3413 általános iskola működött, mintegy 25 ezer orszáallyal. Ahogyan a 2. diagram szemlélteti, a negatív demográfiai trendeknek köszönhetően folyamatosan csökken a résztvevői arányszám az általános iskolai nevelésben (Government of the Republic of Serbia, 2014). Az ország iskolás korú gyermekeinek mindegy 5%-a nem jár általános iskolába (European Commission, 2014a). A rurális vidékeken is jellemző ez a tendencia, de a roma gyermekek körére fokozottan érvényes. Nincs pontos arányszám, hogy Szerbiában a lakosság hány százaléka roma etnikumú, de becslések szerint 25000 főre tehető a roma származású iskoláskorú gyermekek száma, amelyből 70% kapcsolódik be általános iskolai nevelésbe (Government of the Republic of Serbia, 2012).

Nagy jelentőséggel bír a PISA nemzetközi összehasonlítás⁵ a 15 éves tanulók körében, amely reális képet ad az oktatási rendszerek hatékonyságáról. Szerbia az eddigiekben mintössze négy alkalommal vett részt a felmérésben, 2003-ban, 2006-ban, 2009-ben és 2012-ben. Az országban 2015-ben nem végezték el a feltárást, mivel nem fizették be a szükséges pénzüsszeget a következő vizsgálat megvalósításához. Az oktatásért felelős minisztérium hivatalos közleménye alapján azonban a 2018-as részvétel már biztosított (Ministartvo Prosvete, 2016). 2012-es PISA felmérések eredményei - a szinteket sikeresen teljesítők arányszáma Szerbiában, az OECD átlaghoz viszonyítva.

Szintek	Matematika		Olvasás		Természettudomány	
	Szerbia	OECD	Szerbia	OECD	Szerbia	OECD
1.	84,5%	90,8%	92,75	96,65	89,7%	95,2%
2.	61,1%	73,9%	66,8%	81,4%	65,0%	80,6%
3.	34,6%	50,6%	36,0%	57,2%	32,6%	54,9%
4.	15,1%	28,4%	12,7%	28,8%	9,8%	27,4%
5.	4,6%	11,9%	2,2%	8,6%	1,7%	8,1%
6.	1,6%	3,3%	0,2%	1,2%	0,1%	1,2%

Forrás: Pavlović-Babić és Baucal, 2013 alapján saját szerkesztés

A 2012-es eredmények alapján a szerbiai tanulók közel 1/3-a érte el a átlagszintet az egyes kompetenciák területén, amely egyértelműen kimutatja az oktatási rendszer elégtelen minőségét. Az Európai Unió 2020-ig a nem megfelelő írástudással rendelkezők arányát 15%-ra kívánja csökkenteni. Szerbiában a matematika területén például 38,9% volt ez az arány 2012-ben, a 2009-es adatokhoz mért mindössze 1,7%-os csökkenés lassú előrehaladást jelent, amellyel aligha lehet az Európai Unió célkitűzését megközelíteni 2020-ig. Az fenti táblázat összefoglalja, hogy a tanulók hány %-a érte el az adott szintet, az OECD átlaghoz képest (Pavlović-Babić és Baucal, 2013).

Középiskolai oktatás

Szerbiában a középfokú oktatás gimnáziumokban, szakiskolákban, szak- és művészeti középiskolákban, illetve az ezekből álló kétprofilú intézményekben valósulhat meg. A szakiskolák kivételével a középfokú tanulmányok négy évet ölelnek fel. A szakmával rendelkezők, miután minimum két évet dolgoztak az adott

⁵ Amely 3 területet vizsgál: alkalmazott matematikai műveltséget, alkalmazott természettudományi műveltséget és szövegértést

munkakörben, mester-képzésen vehetnek részt. Ez egy úgynevezett specializáció, amely egy vagy két évig tart és szakmaspecifikus- mestervizsgával zárul (Szerb Statisztikai Hivatal, 2016b).

Az általános iskola befejezését követően a diákok közel 99,8%-a iratkozik be középiskolai oktatásba, azonban a lemorzsolódás miatt a részvételi arány csökken. A 2014/2015-ös tanévben mintegy 3,5%-al redukálódott a tanulók összlétszáma a középfokú oktatásban, az ezt megelőző évhez képest. Az említett tanévben 506 középiskola működött, mintegy 257,6 ezer tanulóval. A legtöbben nappali rendszerű, gimnáziumi, közgazdaságtani, egészségügyi és elektrotechnikai tanulmányokat folytattak (Szerb Statisztikai Hivatal, 2016b).

Felsőoktatás és felnőttképzés

A felsőoktatási törvény 2006/2007-es tanévben lépett életbe, és 2003-tól, a bolognai rendszer mentén háromciklusú képzést vezettek be Szerbiában is. A háromciklusú képzések szintjei az alapképzés (Bachelor: az általános egyetemi és szakmai tanulmányok), a mester (Master: speciális szakmai tanulmányok és a speciális egyetemi tanulmányok) és a doktori tanulmányok szintje. Szerbia jelenleg 19 akkreditált felsőoktatási intézménnyel rendelkezik, ebből 8 állami és 11 magán intézmény (Fundation Tempus, 2014). A 2014/15-ös tanévben az adott korosztály 48%-a vett részt felsőfokú képzésben. Ebben a tanévben 241 ezer fő tanult felsőoktatásban, amelynek közel 43%-a állami finanszírozott volt. A részvételt arányt tekintve Szerbia az Unió átlag alatt áll (European Commission, 2014b). A 2011-es népszámlálási adatok alapján Szerbiában a 30 és 34 év közöttiek 21%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, az ország erre vonatkozó célkitűzése 2020-ig 30% (Kronja és mtrsi, 2011). A felsőoktatási intézmények rugalmatlanok a felnőtt lakossággal szemben, ez fokozottan érvényes a munkahellyel rendelkezők és hátrányos helyzetűek körére (CONFINTEA VI., 2008), akik szeretnék formális keretek között bővíteni tudásukat. A felsőoktatásban tanuló felnőttekről nincs nyilvántartott adat, de valószínűleg a magánegyetemen magasabb a célcsoport részvételi aránya (CONFINTEA VI., 2008).

A felnőttképzés Szerbiában egyelőre kiforratlan, a Szerb Statisztikai Hivatal 2011-es felmérése alapján, az adott évben a felnőtt lakosság 3%-a vett részt a felnőttképzés valamely területén (Szerb Statisztikai Hivatal, 2013). Az ezzel foglalkozó intézmények többsége nem akkreditált – az akkreditációs folyamat megvalósítása az eddigiekben ismeretlen volt. A felnőttképzési rendszer minősége is kifogásolható, nincs egységes minőségirányítási rendszer, amely szabályozza az intézmények működését, továbbá a felnőttoktatók száma, szakmai felkészültsége, módszertani tudása sem megfelelő a hatékonyság és eredményesség szempontjából. A képzések nem alkalmazkodnak a felnőttek és a munkaerőpiac igényeihez. A legtöbb felnőttképzési intézmény az ország nagyobb városaiban működik, így korlátozott a kisebb településeken élő felnőttek hozzáférése a képzésekhez (Government of the Republic of Serbia, 2012).

Az oktatáspolitiká

Minden országban, annak történelme során, sajátos nemzeti, zárt oktatási rendszer jött létre, amelynek megvan a maga belső szabályrendszere, működési mechanizmusa. Azonban az európai országok oktatással kapcsolatos igényeire a globalizáció és az Európai Unió integrációs törekvései is hatottak és hatnak, leginkább, mert az egységes munkaerőpiac megteremtésének és a munkaerő szabad áramlásának eszméje azonos képzettséggel kapcsolatos elvárásokat támasztanak az állampolgárok iránt, ami az oktatási rendszerek homogenizálódását eredményezi (Polónyi, 2008). Itt szükséges az oktatáspolitiká fogalmának a tisztázása, Polónyi nyomán „*az oktatáspolitiká részint az oktatással, az oktatási rendszerrel kapcsolatos érdekek érvényesítését jelenti, részint pedig mint szakpolitikát (policy), az adott országra nézve, az oktatással kapcsolatos fejlesztési elképzelések összességéeként is definiálhatjuk*” (Polónyi, 2008:16).

Az Európai Unióban nincs egységes szabályozás az oktatás szerkezetére és tartalmára vonatkozóan, ugyanakkor törekvés van az oktatáspolitikai harmonizációra, amely különböző stratégiai dokumentumokban rögzített közös célkitűzéssel valósul meg. Ilyenek többek között például: a Fehér könyv az oktatásról és képzésről (1995), Memorandum az egész életen át tartó tanulásról (2000); „Oktatás és képzés 2010” munkaprogram (2002), Gondoljuk újra az oktatást (2012), „Európa 2020” (2014) dokumentumok. A harmonizáció alapelve, hogy nemzetállami szinten lehet az ország jellemzőihez mérten a lehető legjobb döntéseket hozni, mert ott állnak rendelkezésre a döntések megalapozásához szükséges információk, és ott láthatóak be leginkább a döntések következményei. A stratégiai dokumentumokban meghatározott uniós célokat minden ország a saját feltételeihez mérten valósítja meg.

Látkép 2020-ig

Az Oktatási Minisztérium 2012-ben létrehozta az Oktatásfejlesztési Stratégiát, amely az Európa 2020 dokumentummal összhangban készült. A nemzeti stratégia olyan célokat és ennek megfelelő stratégiai feladatokat tartalmaz, amelyekkel az oktatási rendszer modernizációja valósulhat meg. A dokumentum magában foglalja az általános fejlesztési koncepciókat, az oktatási alrendszerekre, a tanárképzésre és a finanszírozásra vonatkozó stratégiai döntéseket. A stratégia alapján Szerbiában alapvető feladat az oktatási folyamat minőségének javítása, az ország lakossága részvételének növelése a teljes oktatási rendszerben, az oktatás állami forrásokból történő fenntartása, összehangolva az egyéni, gazdasági, szociális, kulturális, kutató, oktatási rendszerek releváns fejlesztési igényeivel (Government of the Republic of Serbia, 2012). Az egyes alrendszerekhez többek között az alábbi célkitűzéseket rendelték⁶:

- ✓ Ingyenes, félnapos óvodai programokat kell biztosítani a 4-5,5 éves gyermekek részére
- ✓ Az 5,5 és 6,5 év közötti korosztály minden tagja részt vesz az iskolai felkészítésben
- ✓ A korosztály legalább 98%-a részt vesz az általános iskolai nevelésben, és a lemorzsolódási arány nem haladja meg az 5%-t
- ✓ Az általános iskolát befejezők 95%-a továbbtanul középfokú oktatásban

⁶ Megjegyzés: az aktuális mutatók az első fejezetben kerültek kifejtésre.

- ✓ A négy éves szakiskolákba íratkozók legalább 95%-a elvégzi azt
- ✓ A középiskolát követően a korosztály 55%-a íratkozik felsőfokú oktatásba, illetve a felsőfokú tanulmányokat folytatók 70%-a diplomát szerez
- ✓ Az alapképzést befejezők 50%-a mesterszakon, majd 40% doktori iskolában folytatja tanulmányait
- ✓ A lakosság legalább 7%-a részt vesz felnőttképzési tevékenységben.
- ✓ Továbbá az uniós célkitűzéseknek megfelelően Szerbia az alábbi vállalásokat tette az oktatás mutatóira 2020-ig. Ezek:
  - ✓ A korai iskolaelhagyók aránya kevesebb, mint 15% (15-24 évesek körében)⁷,
  - ✓ A 30-34 év közötti korosztály 30%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel⁸ - a cél megvalósulását veszélyeztetheti a magas migrációs szaldó, 2015-ben a másik országba emigrálók átlag életkora 33 év volt (Szerb Statisztikai Hivatal, 2015a).
  - ✓ A 15 évesek kevesebb, mint 25%-a tartozik abba a csoportba, akik nem megfelelő funkcionális írástudással rendelkeznek szövegértési, matematikai és természettudományos területeken⁹(Vlada, 2010) - a 2015-ös felmérés hiányában nem lehet nyomon követni az oktatási rendszer hatékonyságának változását.

A stratégiát kiegészíti az a cselekvésterv¹⁰, amelyben az egyes alrendszerekhez konkrét feladatokat, azokhoz eszközöket, elvárt eredményeket, indikátorokat, felelősöket és határidőt rendelnek. Összesen 157 megvalósítandó feladatot összegez a terv 2020-ig. A Európai Bizottság által készített 2016-os országjelentés alapján Szerbiában folyamatos az akcióterv részfeladatainak végrehajtása, azonban késésekkel. Haladás történt a szakmai képzések tananyagfejlesztésben, és a nemzeti képesítési keretrendszert elkészítésében. Azonban hangsúlyt kell továbbra is fektetni a felsőoktatási programok hatékonyságának növelésére. Valamint továbbra is nagy a korrupció az oktatásban, különösen a felsőoktatás területén (European Commission, 2016).

Összefoglalás

A 2011-es évi népszámlálási adatok alapján kedvezőtlen Szerbia lakosságának iskolai végzettség szerinti összetétele. A 10 évnél idősebb lakosság 2%-a írástudatlan, és magas az alulképzett felnőtt lakosság aránya (Government of the Republic of Serbia, 2014). Szerbiában kimagasló az iskolarendszertől lemorzsolódók arányszáma minden oktatási alrendszerben. Az oktatási rendszer egyértelműen alacsony minőséggel bír, ezt alátámasztja, hogy sok 15 év feletti tanuló funkcionális analfabéta. Ez magyarázható az elavult tananyaggal, hagyományos tanítási móddal, vagy a nem megfelelő minőségbiztosítási előírásokkal (European Commission, 2014a). A jelenlegi zárt oktatási rendszer a környezeti igényektől függetlenül működik, amelyre nagy hatást gyakorolnak a különböző politikai érdekek (Government of the Republic of Serbia, 2012).

---

⁷ EU cél: 10%

⁸ EU cél: 40%

⁹ EU cél: 15%

¹⁰ Szerb nyelven: Akcioni plan za spovodjenje Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine (2012)

Mindezek ellenére az Európai Bizottság évi jelentései, a folyamatosan megjelenő új törvények és rendeletek, mint például a 2014-es Felnőttképzési törvény, bizonyítékot adnak arról, hogy az Oktatásfejlesztési Stratégiában foglalt célok megvalósításának folyamata megkezdődött. A stratégiában megfogalmazott célkitűzések egy modernebb, fejlettebb oktatási rendszert feltételeznek 2020-tól, megfontolt és a fejlődést szem előtt tartó oktatáspolitikai döntésekkel. Az oktatási minisztérium által készített cselekvési tervben szereplő feladatoknak és határidőknek köszönhetően részben nyomon követhető a változási folyamat (habár a monitoring eredményeit közlő nyilvános felület hiányában jelentős időt és energiát igényel a változási tendencia nyomon követése). Azt tényként megállapíthatjuk, Szerbia oktatási történelmében végre egy olyan jövő áll kilátásban, amely jól részletezett helyzetelemzésen alapul, és amely segíti az országot abban, hogy tudás alapú társadalommá váljon, gazdaságilag fejlődjön és versenyképessége növekedjen, amennyiben a stratégiai és cselekvési tervekben megfogalmazott feladatokat végrehajtják.

Irodalomjegyzék

- CONFINTEA VI. (2008). *Serbia. National report on the Development and State of the Art of Adult Learning and Education*.
http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UII/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Serbia.pdf [2016.12.07.]
- European Commission (2014a). *National priorities for international assistance (NAD) 2014-2017 with projections until 2020*
[http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/12/74/NAD%202014-2017%20with%20projections%20until%202020%20\(english\).pdf](http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/12/74/NAD%202014-2017%20with%20projections%20until%202020%20(english).pdf) [2016.12.07.]
- European Commission (2014b). *Instrument For Pre-Accession Assistance (Ipa II). Indicative Strategy Paper for Serbia (2014-2020)*
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140919-csp-serbia.pdf [2016.12.07.]
- European Commission (2016). *Serbia 2016 Report*. http://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_serbia.pdf [2016.12.07.]
- Foundation Tempus: *Serbia. Opportunities for Cooperation*. <http://erasmusplus.rs/wp-content/uploads/2014/11/Serbia-Opportunities-for-Cooperation.pdf> [2016.12.07.]
- Government of the Republic of Serbia (2012). *Strategy for Education Development in Serbia 2020*. The Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia, Beograd.
- Government of the Republic of Serbia (2014). *Second national report on social inclusion and poverty reduction in the Republic of Serbia. The Status of Social Exclusion and Poverty Trends in the Period 2011-2014 and Future Priorities*
<http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/11/Second-National-Report-on-Social-Inclusion-and-Poverty-Reduction-final.pdf> [2016.12.07.]
- Kronja, J., Avlijaš, S., Matejić, V., Todić, D., Kovačević, A., & Branković, J. (szerk.) (2011). *Vodič kroz strategiju Evropa 2020*. Evropski pokret u Srbiji, Beograd.
- Ministartstvo Prosvete, Nauke i Tehnologskog Razvoja (2016). *Pripreme za PISA 2018*
<http://www.mpn.gov.rs/pripreme-za-pisa-2018/> [2016.12.07.]
- Pavlović-Babić, D., & Baucal, A. (2013). *PISA 2012 u Srbiji: prvi rezultati. Podrzi me, inspirisi me*. Institut za psihologiju Filozovskog fakulteta u Beogradu. Centar za primenjenu psihologiju, Beograd.
- Polónyi István (2008). *Oktatás, oktatáspolitiká, oktatásgazdaságtan*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

- Radó Péter (2010). Oktatásirányítás és oktatáspolitikai a Balkánon. *Educatio*, 19 (4),575-588.
- Szerb Statisztikai Hivatal (2011). *Stanovništvo prema školskoj spremi*. www.stat.gov.rs [2016.12.07.]
- Szerb Statisztikai Hivatal (2015). *Procene stanovništva, po starosti i polu, uporedni pregled - podaci od 2011. godine*. www.stat.gov.rs [2016.12.07.]
- Szerb Statisztikai Hivatal (2015a). *Unutrašnje migracije u Republici Srbiji,2015*. <http://www.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=3649> [2016.12.07.]
- Szerb Statisztikai Hivatal (2016). *Ustanove za decu predškolskog uzrasta 2015/2016. školska godina - Republika Srbija, po regionima*. <http://www.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/09/79/dd20042016.pdf>
- Szerb Statisztikai Hivatal (2016a). *Broj dece u vaspitno-obrazovnim ustanovama predškolskog obrazovanja, po polu*. www.stat.gov.rs [2016.12.07.]
- Szerb Statisztikai Hivatal (2016b). *Statistički godišnjak Republike Srbije – Obrazovanje, 2016*. http://www.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/29/17/CEO_StatistickiGodisnjakRS_2016.pdf [2016.12.07.]
- Szerb Statisztikai Hivatal (2016c). *Broj učenika u osnovnim školama, na početku školske godine, po polu*. www.stat.gov.rs [2016.12.07.]
- Vlada (2010). *Srbija 2020: Koncept razvoja Republike Srbije do 2020. godine- Nacrt za javnu raspravu* http://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/145381/koncept_razvoja_srbije_do_2020.pdf [2016.12.07.]